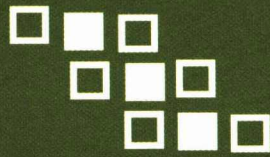


archeologisch onderzoeks- en adviesbureau



de steekproef



Oudwoude (Fr.)

Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek

Steekproefrapport 2005-09/14

*Oudwoude (Fr.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van
Bügel Hajema Adviseurs

september 2005
Steekproef-rapport 2005-09/14
ISSN 1871-269X
tekst door
drs. Albert Vissinga
en dr. Johan Jelsma

De Steekproef, Archeologisch
Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn
telefoon 050 - 5779784
fax 050 - 5779786
internet www.desteckproef.nl
e-mail info@desteckproef.nl

Inleiding

Locatie

Op 14 september 2005 is in Oudwoude, Gemeente Kollumerland en Nieuwkruisland (Fryslân) op twee locaties een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd. Het plangebied aan de Jan Binneswei ligt op het grondgebied van de huisnummers 32 tot en met 50. Dit terrein is bebouwd met twee gebouwen (huisnummers 32 tot en met 46 en 48 & 50). Naast de gebouwen ligt op het eerste plangebied gras en enkele bloemenperkjes. Dit plangebied heeft een grootte van 4000 m² en ligt op een hoogte van ongeveer 1 m boven het NAP (RD-coördinaten boring 5: 203,562/588,828).

Het tweede plangebied ligt aan de westkant van Oudwoude, ten westen van de Eysmastrjitte (RD-coördinaten boring 9: 203,393/588,901). In het noorden van het plangebied ligt een voetbalveld en in het zuiden van het plangebied ligt een weiland, waar ten tijde van het onderzoek geen dieren op stonden. Het onderzochte terrein heeft een grootte van ongeveer 1,25 ha en ligt op een hoogte van ongeveer 50 cm boven het NAP.

Bureauonderzoek

Op de Bodemkaart van Nederland 1:50000 is de bodem in het plangebied ten oosten van Oudwoude (locatie Jan Binneswei) gekarteerd als een hoge zwarte enkeerdgrond met lemig fijn zand (classificatie zEZ23 met grondwatertrap V*: gemiddelde hoogste grondwaterstand minder dan 40 cm en gemiddelde laagste grondwaterstand meer dan 120 cm beneden het maaiveld. De asterisk geeft aan dat het hier gaat om een droger deel van de grondwatertrap). Het plangebied ten westen van de Eysmastrjitte is gekarteerd als een moerige podzolgrond met zavel- of kleidek en moerige tussenlaag (classificatie kWp met grondwatertrap III: gemiddelde hoogste grondwaterstand minder dan 40 en gemiddeld laagste grondwaterstand tussen 80 en 120 cm beneden het maaiveld).

Uit de Grote Historische Atlas van Nederland 1: 50000, 2 Noord-Nederland 1851-1855 blijkt dat beide plangebieden in gebruik waren als weideland. Volgens de FAMKE (Friese Archeologische Monumentenkaart Extra) dient voor de periode steentijd - bronstijd een karterend onderzoek 1 te worden uitgevoerd met minimaal 12 boringen per hectare. Ook voor de periode ijzertijd - Middeleeuwen dient een karterend onderzoek uitgevoerd te worden.

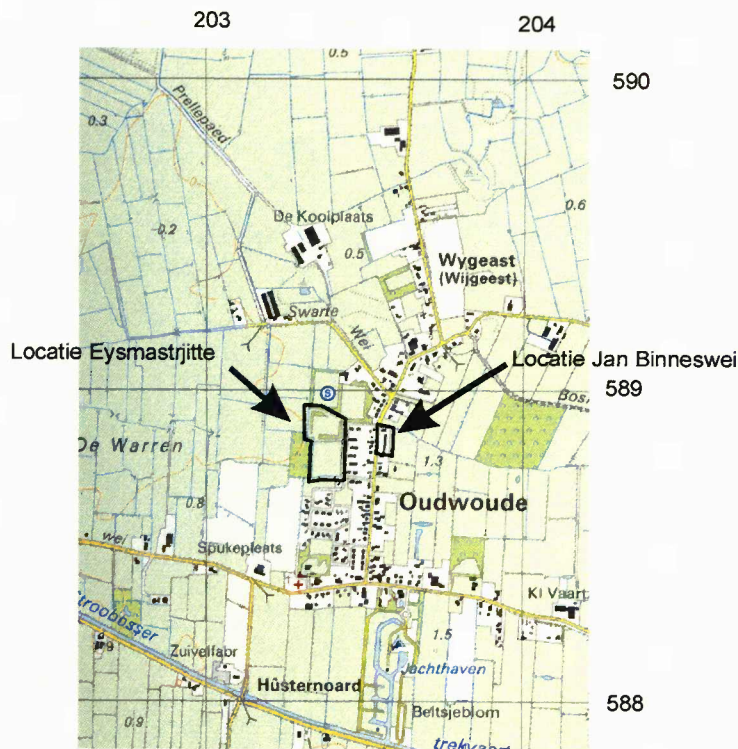
In de directe omgeving van beide plangebieden is één archeologisch waardevol terrein vermeld in het Centraal Monumenten Archief (CMA)

van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Het gaat hier om het terrein van de voormalige Allema State (op de kaart van Schotanus)¹. Tegenwoordig is het terrein enigszins verhoogd en onbebouwd (monumentnr. 7777, objectcode 06E-048, datering Late Middeleeuwen 1050-1500 nC). In het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de ROB zijn geen vondstmeldingen bekend (Zie Figuur 2).

Aanleiding en doel

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van Bügel Hajema Adviseurs te Leeuwarden, vertegenwoordigd door dhr. Uildriks. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande nieuwbouw op en herinrichting van beide terreinen. Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen en inschatten van de gaafheid van eventuele archeologische sporen in het gebied.

¹ Schotanus. 1664. *Beschryvinge van de Heertyckheydt van Frieslandt*. Franeker



Figuur 1. Oudwoude, Jan Binneswei & Eysmastrjitte. Overzichtskaart 1 : 25000. De onderzoekslocaties zijn zwart omlijnd. [Naar: ANWB 2004. *Topografische Atlas 1: 25000 Friesland*. ANWB, Den Haag].

Oudwoude

Figuur 2. Bekende archeologische waarden.



Legenda

- TOP10 (©TDN)
- MONUMENTEN**
 - archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- WAARNEMINGEN**
- VONDSMELDINGEN**
- HUIZEN
- PLAATSNAMEN
- PROVINCIES

0 100 m



ROB
ArchisII

Methoden en technieken

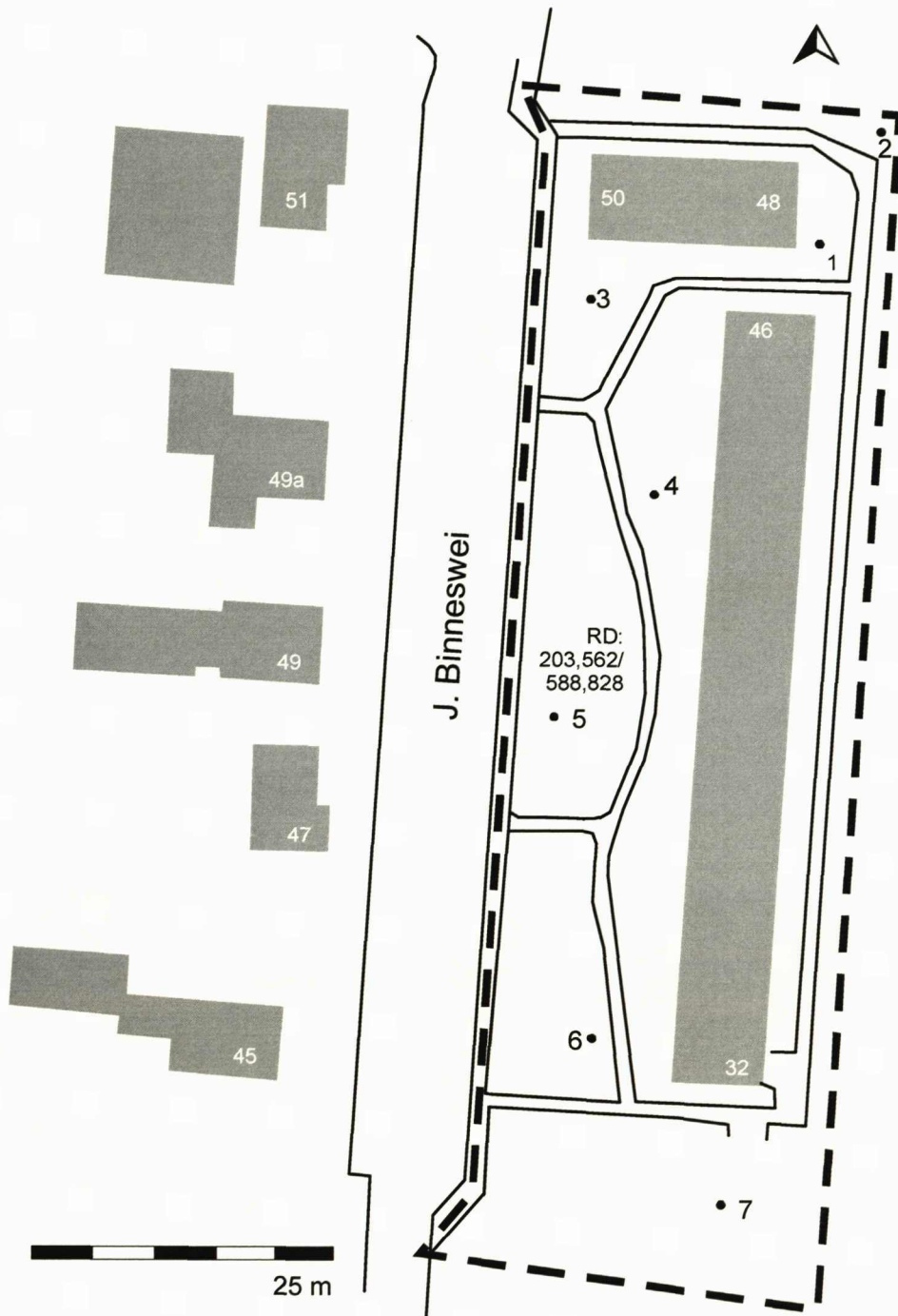
Het meetsysteem

In het plangebied aan de Jan Binneswei zijn zeven gutsboringen geplaatst. De boringen in dit onderzoeksterrein zijn ingemeten aan de hand van bestaande bebouwing. Voor de precieze locaties van de boringen wordt verwezen naar Figuur 3.

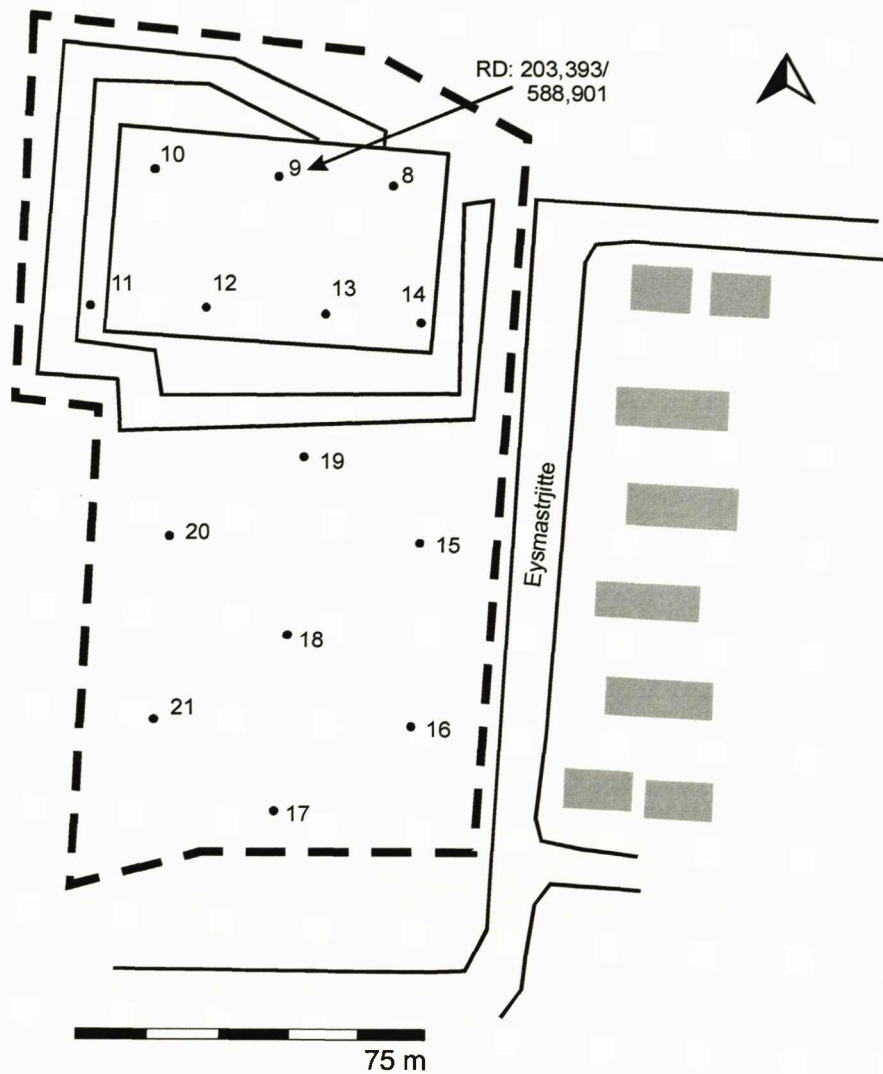
Ten westen van de Eysmastrjitte zijn veertien gutsboringen gezet, zeven op het voetbalveld en zeven in het weiland ten zuiden daarvan. In beide gevallen zijn de boringen in een regelmatig driehoeksgrid gezet waardoor de boringen zo gelijkmatig mogelijk verdeeld zijn over de te onderzoeken terreinen. Op het voetbalveld hebben de boringen op elke raai een onderlinge afstand van 30 m en ook tussen de twee raaien (oost-west georiënteerd) is een afstand van 30 m aangehouden. In het weiland ten zuiden van het voetbalveld is een afstand van 40 meter tussen de boringen aangehouden. De afstand tussen de noord-zuid georiënteerde raaien is 35 m. Voor de precieze locaties van de boringen wordt verwezen naar Figuur 4.

Werkwijze

In de plangebieden zijn in totaal 21 grondboringen uitgevoerd. De grondboringen zijn uitgevoerd met een 2 cm steekguts; hiermee is de kwaliteit van de bodem bepaald. Het omhoog gebrachte materiaal is in de guts onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals houtskool, aardewerk en bewerkt en of verbrand vuursteen. Vanwege de aanwezigheid van gras en planten op de locatie Jan Binneswei en gras op het voetbalveld en het weiland bij de Eysmastrjitte was het niet mogelijk een veldkartering te doen. De RD-coördinaten van boring 5 en 9 zijn ingemeten met behulp van het Global Positioning System (GPS) (zie Figuur 3). Van alle boringen zijn NAP-hoogtes genomen, deze zijn te vinden in de boorstaten.



Figuur 3. Oudwoude, Jan Binneswei. Situatietekening met de boorlocaties. De genummerde zwarte punten geven de uitgevoerde boringen weer. De begrenzing van het plangebied is met een onderbroken lijn aangeduid.



Figuur 4. Oudwoude, Eysmastrjitte. Situatietekening met de boorlocaties. De genummerde zwarte punten geven de uitgevoerde boringen weer. De begrenzing van het plangebied is met een onderbroken lijn aangeduid

Resultaten

De beschrijvingen van de boringen zijn weergegeven in de boorstaten. Deze zijn bijgevoegd.

In het plangebied aan de Jan Binneswei is de bodem deels verstoord en deels intact. In alle boringen bevindt zich bovenin het bodemprofiel een 80 cm dikke laag vermengd en opgebracht materiaal. Deze laag is waarschijnlijk een overblijfsel van een van de essen van Oudwoude. Essen ontstonden in de Middeleeuwen en zijn het resultaat van eeuwenlange plaggenbemesting van de akkers. Door het opbrengen van de plaggen en de mest uit de potstal verhoogde het maaiveld zich.

Onder het esdek is op twee plekken (boring 4 en 5) een intacte bodem aangetroffen. Hier zijn de kenmerkende lagen aangetroffen die horen bij een podzolbodem. Onder het esdek ligt hier de voormalige bouwvoor van ongeveer 5 cm dik. Onder de bouwvoor is een A-horizont waargenomen, dit is een uitspoelingslaag waar de mineralen en voedingsstoffen uitgespoeld zijn waardoor deze laag een lichtgrijze kleur heeft. Onder de A-horizont bevindt zich de B-horizont. Dit is een inspoelingslaag waar de bovengenoemde mineralen en voedingsstoffen zijn ingespoeld. Door deze verplaatsing heeft het zand in deze laag een donkere kleur. Onder de B-horizont is in beide gevallen een intacte C-horizont aangetroffen. In een intacte podzolbodem kunnen onverstoorde archeologische grondsporen aanwezig zijn. Deze grondsporen zullen dan ook gaaf zijn, daar de bodem niet verstoord is.

In de overige vijf boringen is geen intact podzolprofiel aangetroffen. Hier is de bodem tot op de C-horizont verstoord. Direct onder het esdek is hier de C-horizont waargenomen. Het begin van deze bodemlaag is op twee locaties (boringen 2 en 3) vermengd met plantenresten. Tijdens het veldwerk zijn geen archeologische indicatoren in de boringen of aan het oppervlak waargenomen. Het uitvoeren van een volledige veldkartering was door de begroeiing met gras en bebouwing niet mogelijk.

De bodem in het plangebied ten westen van de Eysmastrjitte is in grote mate verstoord. Boringen 8 tot en met 14 zijn gezet op het voetbalveld. In de gutsboringen werd duidelijk dat de bodem hier tot in de C-horizont is vermengd, verstoord en over de kop gehaald is. Boringen 8 en 13 werden naar herhaalde pogingen gestaakt. Naar alle waarschijnlijkheid is hier een drain geraakt waardoor het niet mogelijk was verder te boren. De eerste bodemlaag onder het gras is een verstoorde en opgebrachte laag waarin bij boring 9 een houtskool fragment is aangetroffen. Deze werd echter vlak onder het maaiveld waargenomen waardoor het naar alle

waarschijnlijkheid geen grote archeologische betekenis zal hebben. In alle boringen zijn kleibrokken aangetroffen en in boring 12 is een duidelijk laag klei waargenomen.

In het zuidelijk perceel van dit plangebied zijn ook zeven gutsboringen gezet. Ook hier is de bodem niet meer intact. In de boringen bleek dat het bodemprofiel tot in de C-horizont is verstoord. Het weiland zal in het verleden waarschijnlijk gediëpploegd zijn. In de bouwvoor boven de C-horizont zijn veel plantenresten en enkele kleibrokken aangetroffen. In boring 20 is nog wel een restant van een A-horizont aangetroffen, onder een laag klei van 10 cm. Onder deze A-horizont kwamen echter stenen waardoor de boring gestaakt moest worden.

Tijdens het veldwerk zijn geen archeologische indicatoren in de boringen of aan het oppervlak waargenomen. Het fragment houtskool in boring 9 heeft een onduidelijke context en werd in een verstoorde en vermengde laag aangetroffen. Ook in dit plangebied was het uitvoeren van een volledige veldkartering door de begroeiing met gras niet mogelijk.

Conclusies en advies

De bodem in het plangebied aan de Jan Binneswei is deels intact. Dit deel van Oudwoude ligt op één van de weinige essen in Fryslân. Omdat onder een esdek het bodemprofiel intact is zullen ook eventueel aanwezige grondsporen zich in gave staat bevinden. De bodem in boringen 4 en 5 is intact, de kans bestaat dus dat hier archeologische grondsporen aanwezig zijn. Geadviseerd wordt om in het plangebied geen bodemingrepen te doen die dieper reiken dan 70 cm. Wanneer graafwerkzaamheden toch dieper zullen reiken wordt geadviseerd om deze bodemingrepen plaats te laten vinden onder archeologische begeleiding door een daartoe gecertificeerd bedrijf. Eventuele archeologische sporen kunnen dan worden opgetekend, gefotografeerd en voor toekomstig wetenschappelijk onderzoek worden veiliggesteld.

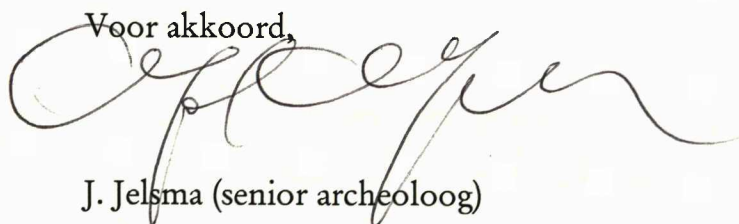
De bodem in het plangebied ten westen van de Eysmastrjitte is in grote mate verstoord. Hier zijn tijdens het veldwerk geen archeologische indicatoren waargenomen. Op basis van de huidige staat van kennis zijn beperkende en/of beschermende maatregelen voor dit gebied niet wetenschappelijk verdedigbaar. Archeologisch vervolgonderzoek is voor het plangebied aan de Eysmastrjitte te Oudwoude dan ook niet noodzakelijk.

Wel wijzen wij er op dat indien bij werkzaamheden archeologische vondsten worden gedaan, deze volgens de Monumentenwet 1988, artikel 47, gemeld moeten worden bij de gemeente Kollumerland en Nieuwkruisland.

Zuidhorn, 22 september 2005
De Steekproef

drs. A. Vissinga

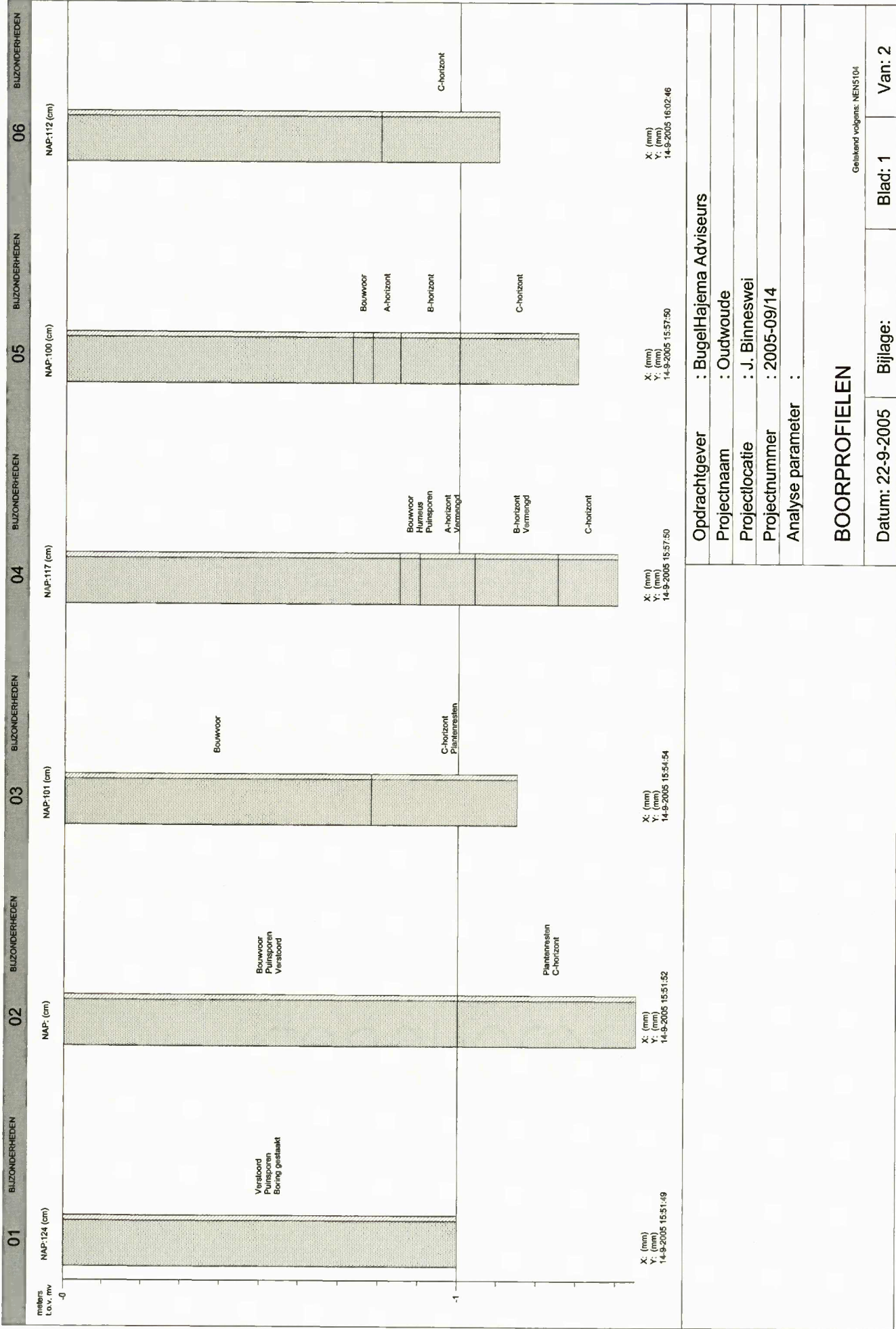
Voor akkoord,



J. Jelsma (senior archeoloog)

Appendix

Oudwoude; Jan Binneswei en Eysmastrjitte:
boorprofielen en bodembeschrijving volgens NEN5104.



Opdrachtgever : BugelHajema Adviseurs
 Projectnaam : Oudwoude
 Projectlocatie : J. Binneswei
 Projectnummer : 2005-09/14
 Analyse parameter :

BOORPROFIELEN

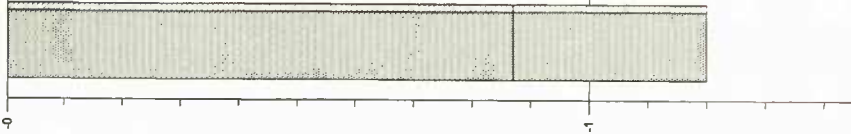
Gelinkt volgens: NEN104

Datum: 22-9-2005	Bijlage:	Blad: 1	Van: 2
------------------	----------	---------	--------

07 BIJZONDERHEDEN

metreers
 ca. v. mv

NAP: 118 (cm)



X: (mm)
 Y: (mm)
 14-9-2005 16:02:46

Opdrachtgever : BugelHajema Adviseurs
 Projectnaam : Oudwoude
 Projectlocatie : J. Binneswei
 Projectnummer : 2005-09/14
 Analyse parameter :

BOORPROFIELEN

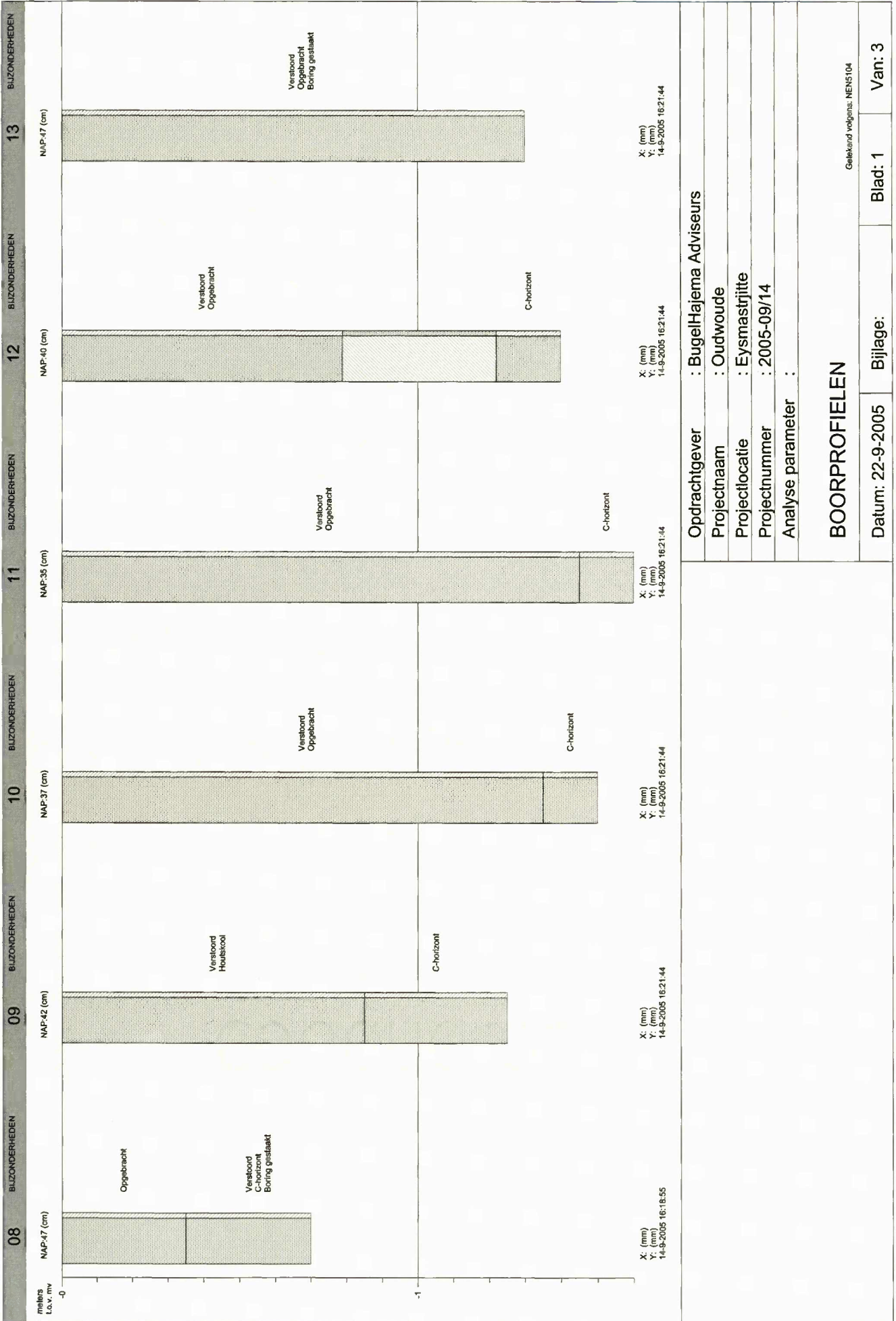
Catetkend volgens: NEN5104

Datum: 22-9-2005 Bijlage: Blad: 2 Van: 2

TABEL OVERZICHT VELDWAARNEMINGEN

Opdrachtgever : BugelHajema Adviseurs
Projectnaam : Oudwoude
Projectnummer : 2005-09/14
Projectlocatie : J. Binneswei

Meetpunt	Traject (cm-mv)	Grondsoort	Kleur	Bijzonderheden(mate) Geur(sterkte)
01 Boring	0 - 100	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Puinsporen Boring gestaakt Verstoord
02 Boring	0 - 100	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Bouwvoor Puinsporen Verstoord
	100 - 145	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel	Plantenresten C-horizont
03 Boring	0 - 78	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Bouwvoor
	78 - 115	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel	C-horizont Plantenresten
04 Boring	0 - 85	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	
	85 - 90	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR2/1 zwart	Bouwvoor Humeus Puinsporen
	90 - 104	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR5/1 grijs	Vermengd A-horizont
	104 - 125	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/4 dbruin	B-horizont Vermengd
05 Boring	125 - 140	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel	C-horizont
	0 - 73	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	
	73 - 78	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR2/1 zwart	Bouwvoor
	78 - 85	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y7/1 lgrijs	A-horizont
	85 - 100	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/4 dbruin	B-horizont
06 Boring	100 - 130	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel	C-horizont
	0 - 80	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	
07 Boring	80 - 110	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel	C-horizont
	0 - 87	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR3/3 dbruin	Verstoord
	87 - 120	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel	C-horizont

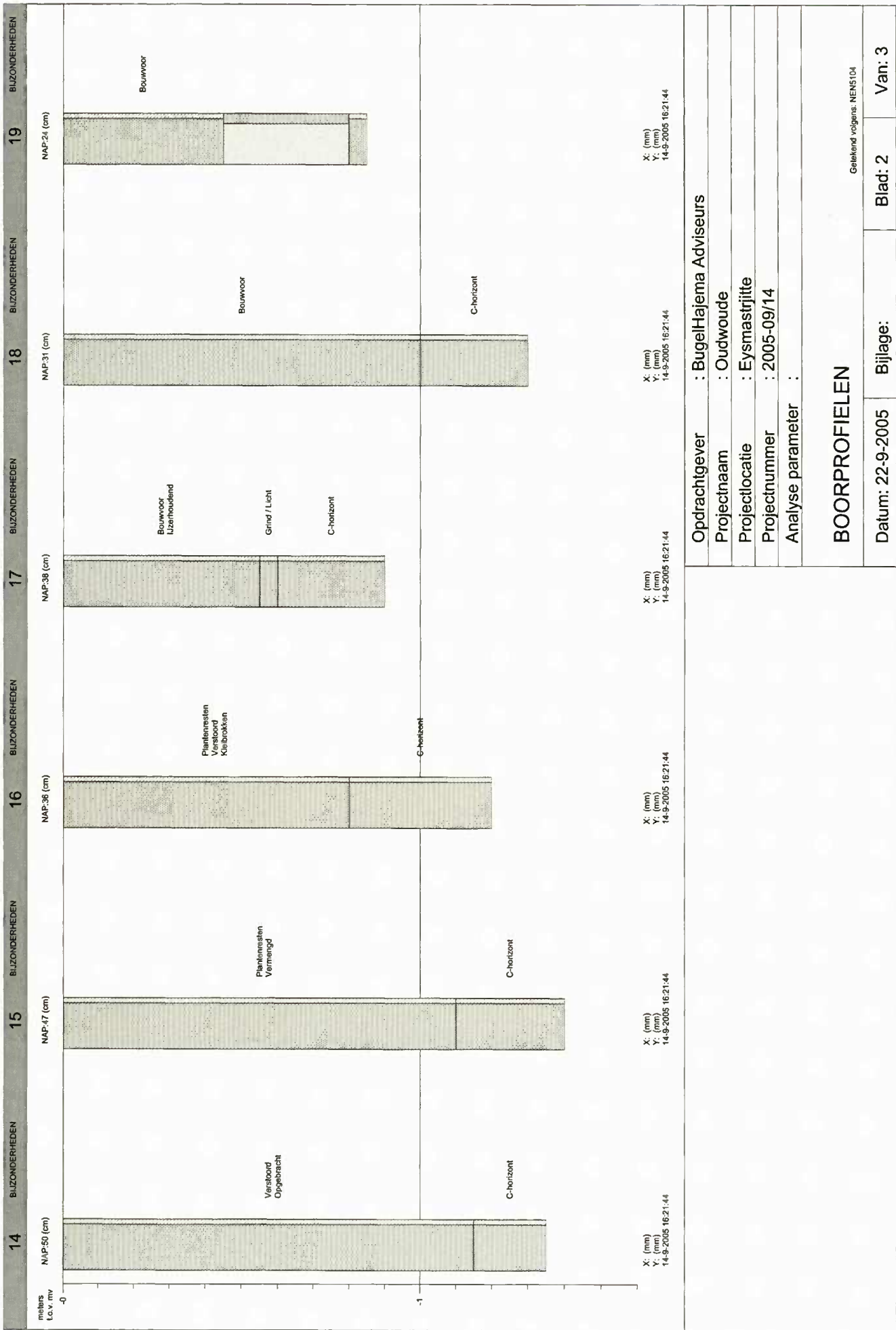


Opdrachtgever : BugeiHajema Adviseurs
 Projectnaam : Oudwoude
 Projectlocatie : Eysmastrjitte
 Projectnummer : 2005-09/14
 Analyse parameter :

BOORPROFIELEN

Getekend volgens: NEN5104

Datum: 22-9-2005	Bijlage:	Blad: 1	Van: 3
------------------	----------	---------	--------



X: (mm)
 Y: (mm)
 14-9-2005 16:21:44

X: (mm)
 Y: (mm)
 14-9-2005 16:21:44

X: (mm)
 Y: (mm)
 14-9-2005 16:21:44

X: (mm)
 Y: (mm)
 14-9-2005 16:21:44

X: (mm)
 Y: (mm)
 14-9-2005 16:21:44

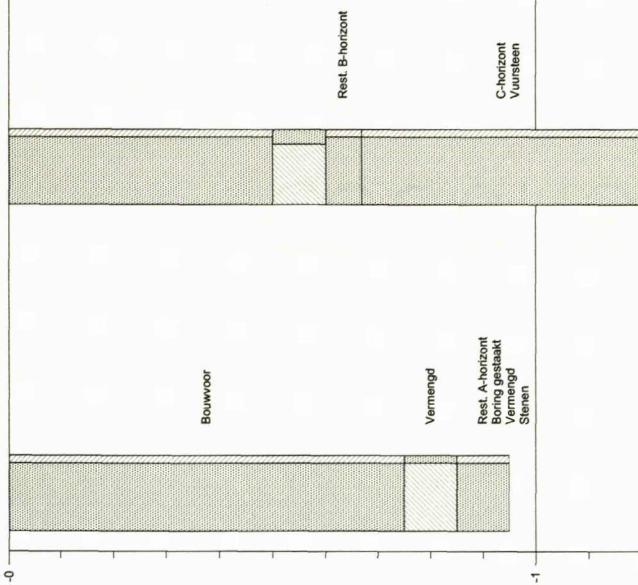
X: (mm)
 Y: (mm)
 14-9-2005 16:21:44

Opdrachtgever : BugelHajema Adviseurs		
Projectnaam : Oudwoude		
Projectlocatie : Eysmastrjitte		
Projectnummer : 2005-09/14		
Analyse parameter :		
BOORPROFIELEN		
<small>Geleidend volgens: NEN104</small>		
Datum: 22-9-2005	Bijlage:	Blad: 2
		Van: 3

metris
L0-V1.rvt

NAP-13 (cm)

NAP-41 (cm)



X: (mm)
 Y: (mm)
 14-9-2005 16:21:44

X: (mm)
 Y: (mm)
 14-9-2005 16:21:44

Opdrachtgever : BugelHajema Adviseurs
 Projectnaam : Oudwoude
 Projectlocatie : Eysmastrjitte
 Projectnummer : 2005-09/14
 Analyse parameter :

BOORPROFIELEN

Geleidend volgens: NEN5104

Datum: 22-9-2005

Bijlage:

Blad: 3

Van: 3

TABEL OVERZICHT VELDWAARNEMINGEN

Opdrachtgever : BugelHajema Adviseurs
Projectnaam : Oudwoude
Projectnummer : 2005-09/14
Projectlocatie : Eysmastrjitte

Meetpunt	Traject (cm-mv)	Grondsoort	Kleur	Bijzonderheden(mate)	Geur(sterkte)
08 Boring	0 - 35	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y5/4 bruin	Opgebracht Verstoord C-horizont Boring gestaakt	
	35 - 70	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel		
09 Boring	0 - 85	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y4/4 bruin	Houtskool Verstoord C-horizont	
	85 - 125	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel		
10 Boring	0 - 135	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y4/4 bruin	Verstoord Opgebracht C-horizont	
	135 - 150	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel		
11 Boring	0 - 145	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y4/4 bruin	Verstoord Opgebracht C-horizont	
	145 - 160	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel		
12 Boring	0 - 79	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y4/4 bruin	Verstoord Opgebracht	
	79 - 122	KLEI, zwak zandig	2.5GY3/1 dgrijs		
13 Boring	122 - 140	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel	Verstoord Opgebracht Boring gestaakt	
	0 - 130	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y4/4 bruin		
14 Boring	0 - 115	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y4/4 bruin	Verstoord Opgebracht C-horizont	
	115 - 135	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel		
15 Boring	0 - 110	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/3 dbruin	Vermengd Plantenresten C-horizont	
	110 - 140	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel		
16 Boring	0 - 80	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/3 dbruin	Verstoord Plantenresten Kleibrokken C-horizont	
	80 - 120	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel		
17 Boring	0 - 55	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/3 dbruin	Bouwvoor IJzerhoudend Grind C-horizont	Licht
	55 - 60	ZAND zeer grof, zwak siltig	7.5YR3/3 dbruin		
18 Boring	60 - 90	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel	Bouwvoor C-horizont	
	0 - 100	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/3 dbruin		
19 Boring	100 - 130	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel	Bouwvoor 10YR3/2 zwart 7.5YR3/3 dbruin	
	0 - 45	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/3 dbruin		
20 Boring	45 - 80	KLEI, sterk zandig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor Vermengd Stenen Rest. A-horizont Vermengd Boring gestaakt	
	80 - 85	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/3 dbruin		
21 Boring	0 - 75	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/3 dbruin	Bouwvoor Vermengd Stenen Rest. A-horizont Vermengd Boring gestaakt	
	75 - 85	KLEI, zwak zandig	7.5YR3/3 dbruin		
	85 - 95	ZAND matig fijn , zwak siltig,	10YR5/1 grijs		
21 Boring	0 - 50	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/3 dbruin	Rest. B-horizont Vuursteen C-horizont	
	50 - 60	KLEI, sterk zandig	10YR3/3 dbruin		
	60 - 67	ZAND matig fijn , zwak siltig,	7.5YR3/3 dbruin		
	67 - 120	ZAND matig fijn , zwak siltig,	2.5Y6/3 geel		